

Юр'єва Ж. А.,

викладач кафедри практики англійського усного і писемного мовлення
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ПАНОРАМНИЙ ОГЛЯД ОБРАЗІВ У ЛІРИЦІ ДМИТРА КРЕМЕНЯ

Анотація. Статтю присвячено панорамному огляду образів у ліриці відомого українського поета Дмитра Дмитровича Кременя. Актуальність дослідження визначена увагою сучасної філології до проблеми функціонування мовних засобів вираження образу в поетичному тексті і формування його ліричного простору. Різноманітна образність у творах талановитого лірика дасть змогу поглибити уявлення про світовідчуття та ідіостиль поета. Оригінальність таланту лірика, гостре відчуття сучасності помітні у поетичних текстах. Український поет був володарем кращих рис людської природи: працелюбності, гострого розуму, свободи мислення і викликав особливий інтерес у багатьох науковців: В. Базилевський, В. Баденкова, І. Дзюба, Ю. Ковалів, Г. Косарева, Т. Кремень, Ю. Набок-Бабенко, Л. Старовойт, М. Сулима, В. Шуляр та інші. Метою статті є визначення особливостей прояву образів у поетичних творах Дмитра Дмитровича Кременя.

Матеріалом для статті послужили фрагменти його віршів. У поемі «Коні Адамові» представлені різні образи: наскрізний жіночий образ, образ звіра, образ жінки-спокуси, образ коней. У антифашистській поемі «Меморандум Герштейна» поет репрезентує художні образи лейтенанта К. Герштейна, Христа, подушку арійських дів із волоссям жертв. У збірці Дмитра Кременя «Пектораль» помітні наступні біблійні образи: Бог/Господь, Ісус Христос, Матір Божа, Адам, Єва, Марія, Петро й Павло, Ісаїя, Ірод, Пілат та інші. Образи храму, собору, церкви, а також релігійні символи й атрибути: хрест, ікона, свіча також присутні у поетичних текстах. Науковці звертають увагу на художні образи: Дніпра, степу, неба, липи, верби, поета-пророка, мандрівного філософа. Образ води представлений у її різних втіленнях: море, дощ, хмара, річка, сніг. Образ Блукаючого Вогню з'являється у збірці «Тан блукаючого вогню».

Проаналізований у статті матеріал дає підстави стверджувати, що дослідження образів у творах Дмитра Кременя дозволяє створити уявлення про світовідчуття, мовну картину, ідіостиль, індивідуально-авторську концептосферу талановитого митця. Образи й сюжети, представлені у поезії, допомагають осягненню подій української сучасності. Функціонування мовних засобів вираження образу в віршованому тексті і формування його ліричного простору представляє значний інтерес для подальшого вивчення мовної картини світу.

Ключові слова: Дмитро Дмитрович Кремень, ідіостиль, україноцентризм, художні образи, біблійні образи, образ Блукаючого Вогню, поет-пророк, мандрівний філософ.

Постановка проблеми. Середина ХХ століття – спалах у творчості поетів шістдесятників, поява перекладів. У цей період увійшов у літературу лауреат Державної премії України імені Т.Г. Шевченка, всеукраїнських премій імені В. Чумака, імені В. Свідзінського Дмитро Дмитрович Кремень, закарпа-

тець, який став символом українського Причорномор'я. Вплив закарпатського мистецького середовища на творчість поета був значним, зокрема дружнє спілкування із І. Чендеєм, П. Скунцем, Ф. Кривіним, П. Бездіром, Ф. Семаном, М. Вінграновським, Г. Чубаєм, О. Лишегою, В. Морозовим, М. Рябчуком. Актуальність дослідження образів та мотивів у художніх творах Дмитра Дмитровича Кременя незаперечна з огляду на значимість художнього освоєння тем минулого та сучасного в поетичній творчості митця. Кореляція різноманітної образності у віршах талановитого лірика дасть змогу поглибити уявлення про світовідчуття та ідіостиль поета.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про оригінальність таланту лірика, гостре відчуття сучасності свідчать тексти його віршів і відгуки науковців. Як талановитий поет, перекладач і активний учасник літературного процесу Дмитро Кремень привертая увагу багатьох філологів: мовознавців, літературознавців, лінгвістических таких, як В. Базилевський, В. Баденкова, І. Дзюба, Ю. Ковалів, Г. Косарева, Т. Кремень, Ю. Набок-Бабенко, Л. Старовойт, М. Сулима, В. Шуляр та інші.

Мета статті полягає в визначенні особливостей прояву образів у поетичних творах Дмитра Дмитровича Кременя.

Виклад основного матеріалу. У передмові «Поетика ранньої лірики Дмитра Кременя» до поетичної книги «З днів шалених» Тарас Кремень зазначає, що у творах представлені різні образи. Дослідник помічає **наскрізний жіночий образ** поеми «Коні Адамові» – «і безіменна Вона» [1, с. 12], яка назвала коней Адамовими. У наступному розділі «Сотворення Адама» поет представляє **образ звіра** у контрасті з людиною – «Та в подобі звіриній праангел твій був / як прообраз твого супкоюю, / як повторений ангельський / БУНТ!» [1, с. 41] і **образ жінки-спокуси** – «біла смута рамен і чола – райських притч, райських снів, / спрограмованих дій... – / після інкубації в глині – / програма гріхопадіння...» [1, с. 42]. Науковець зазначає, що у поемі-симфонії «Коні Адамові» «автор, відтворюючи біблійний сюжет про створення людини, звертається до стихій: землі, неба, вогню, а також сонця і тіні. Аналогічне простежується і під час появи жінки, яка стає фактичним провідником між раєм і пеклом. Наявність образу коней, що символізують царську владу, підкреслює божественне походження ліричного героя, а їхню ритуальну смерть – наділення Адама фізичною силою, духовною енергією, багатством, такими необхідними для подальшого перевтілення, народження, набуття могутності, безсмертя» [1, с. 14].

У антифашистській поемі «Меморандум Герштейна» поет репрезентує **художній образ лейтенанта К. Герштейна** – офіцера військ СС. Д. Кремень вважає його праведником світу, який, хоч і був у стані катів, але протестував проти жаків концтаборів і фашизму, закликав до боротьби за свої громадянські права. Поява образу забинтованого Хри-

стоса говорить про наближення другого пришестя, тобто близької смерті в'язнів: «І сонце розстріляне в небі – / неначе краківський / рабин, / який перед смертю побачив пришестя Христа. / ТРАУР» [1, с. 94]. Автор виділяє **художній образ – подушку арійських дів із волоссям жертв**, що доказує злочинність фашизму. Виступаючи проти людожерства тоталітаризму, концтаборів і страхіття війни, він задається питанням: «*Хіба ж ми тигри-людодіди?*» [2, с. 107] і закликає: «*Людство! Устань із колін – / Всесвіт – солдатом... // Чорний, набатний / б'є дзвін. / І мій меморандум, / мій заповіт – // На тисячу літ! / На тисячу літ*» [1, с. 108].

У передмові «Мінерал поезії» до поетичної книги «Замурована музика», у якій вперше в одному форматі зібрано оригінальні поетичні симфонії Дмитра Кременя, Володимир Базилевський пише: «Він із тих поетів, для яких **прямоказання – норма**. З його темпераментом інакше й не могло бути. Пристрасть – завжди пряма мова. Що цілком узгоджується з його прізвиськом: **кремінь – із твердих мінералів**» [2, с. 3]. **Власні назви, топоніміка, історична фактографія** являються для лірика запалом творити, спроектвавши архаїку на сучасне. Поет живе впродовж століть і відчуває, що молодіє. Отже **Україна є частиною універсуму**. В. Базилевський зазначає: «Сучасність у Дмитра Кременя несподівана й екзотична. Вона може з'явитися в **образах Овідія й Одиссея, асоціюватися навіть із Пізанською вежею**. Він сучасний не тому, що пише про сучасність, – хто не пише? – а тому, що переймається нею до збивання дихання, до спазмів у горлі» [2, с. 4].

Україноцентризм Кременя проявляється у негативному відношенні до тих, хто ділить Вітчизну. Поет намагався внести зміни у власний вірш під впливом нових віянь. Але не вдалося і добре. Якщо раніше він пропонував спочатку опанувати езопівську мову, а далі українську, то потім вивчення української мови ставить на перше місце. Науковець наводить слова з **Шевченківської промови Дмитра Кременя**: «Сам Шевченко – геній словесної новації – інтуїтивно витворював не тільки сюжетні ліроепічні собори своїх інвектив, у коломийковій стихії його вірша – такі алітерації та асонанси, котрі прокреслили зоряну траєкторію в пошуки всієї поезії століття, рідної – також, і за обрієм віку ХХ не закінчили свій політ у вулканічній магмі Слова» [2, с. 9]. Поета турбує питання: **хто ми й що ми, й куди йдемо?**

У статті «Біблійні мотиви та образи у збірці Дмитра Кременя «Пектораль»» Ю.С. Набок-Бабенко репрезентує наступні **біблійні образи**: Бог/Господь, Ісус Христос, Матір Божа, Адам, Єва, Марія, Петро й Павло, Ісаїя, Ірод, Пілат та ін. **Образи храму, собору, церкви, а також релігійні символи й атрибуту: хрест, ікона, свіча** також присутні у віршах поета. Дослідник робить висновок: «Мотиви, образи й сюжети Книги Святого Письма допомагають осягненню перипетій української сучасності» [3, с. 33].

У статті «Віршований дискурс новітньої української літератури Дмитра Кременя» Т. Кремінь акцентує увагу на художніх образах: **Дніпра, степу, неба, липи, верби, поета-пророка, мандрівного філософа**. Для поета липа – оберіг душі: «*Треба жити і треба писати / Степом, / Небом високим, / Дніпром. / І в епоху ракетного сопла / Нам судилася вічність, не мить, Бо Шевченкова липа не восхла, / Бо Шевченкова липа – / Шумить!*» [4, с. 45]. Д. Кремінь використовує порівняння закривавленого шпідрутену із пагоном майбутньої **верби**: «Образ шпідрутену,

який поет побачив закривавленим, отже, червоним, смертельним, – поетична оцінка методів становлення влади, символ боротьби проти інтелігенції з її «незрозумілою поезією», відповідно — глибокий слід на долях і спинах творчого покоління» [5, с. 12]. Письменник пропонує наступні кроки для кращого майбутнього: «*Бо поетова воля – простити / хоч замучену, та судьбу... / бо поетова доля – / зростити / із нікчемної різки – / вербу*» [4, с. 51]. Для лірика **флейта мандрівного філософа** – духовний каталізатор, який допомагає відродити духовність: «*все йде по колу то й коло докола нас йде / все йде по колу – собори й дзвони і очі вовків на стовні / тінь пустелі голос волаючого в пустелі пустеля голосу / наче флейта Скороди / флейта співає співає*» [2, с. 302–303].

У статті «Символіка архетипного образу води в ідіолекті Дмитра Кременя» В.М. Баденкова висвітлює структуру художньої семантики символу води: «Розгалуженим є **образ води**, що постає в таких її іпостасях, як **море, дощ, хмара, річка, сніг**, які охоплюють назви водойм (море, ріка, джерело), водних станів та опадів (лід, сніг, дощ) тощо» [6, с. 9]. Дослідник зазначає особливості функціонування символу вода: властивість води є підтримання життя: «*Я – паростком лози, барвінком із могили, / Я – сивим камінцем з останньої води*» [7, с. 390]; вода як найвища сила, забуття: «*Все стає тепер мені рікою / Все стає рікою забуття*» [8, с. 97]; здатність втамувати спрагу «*Я чисту воду пив у зорянім колодязі / І зоряна мені співала течія*» [8, с. 40]; виразні динамічні та звукові ознаки: «*Нам зірка в очі загляда, / до нас, до нас дзюрчить вода, / неначе музика весільна*» [8, с. 157]; цілющі властивості: «*Я – пустеля / всесвітній пустельник, що зрікся людської хвали задля / відлуння води / і відлуння води посередині всесвіту*» [8, с. 74].

У статті «Метафори пам'яті у ліриці Дмитра Кременя (на матеріалі збірок «Сльози Сухого Фонтану» та «Скрипка з того берега») Г.С. Косарева зазначає, що система спогадів у першій збірці допомагає розуміти значну роль створення просторових метафоричних топосів культурної пам'яті. Поет апелює до **образів минулого**, які засвідчують українську ідентичність: «*Ольвійські монети в траві позбираю – / Дельфіни і профілі древніх богинь... / Спинись на Сухому Фонтані, трамваю! / Любове, любове – мене не покинь!*» [4, с. 7]. Науковець говорить: «Самобутньою рисою другої збірки є репрезентація сучасного драматичного простору – російсько-української війни на сході України. Репрезентовані у збірці артефакти пам'яті ліричного героя, пов'язані з історією Стародавньої України (**античний посуд, пектораль**), засвідчують закодовані автором **символи української ідентичності**» [9, с. 43].

У статті «Ольвійський вертеп Дмитра Кременя: андеграунд і класика» Н.Й. Ребрик досліджує ранню творчість письменника – поему «Меморандум Герштейна», поетичні симфонії: «Сад», «Параноїчна зона "А"», «Тан блукаючого вогню», «Коні Адамові». У поемі «ANNO DOMINI», до якої автор дає підзаголовок: «Пропаля поема. Фрагменти, вихоплені з вогню» піднімається **тема української пропаштості**: «*Все перекреслили хижі роки, / З банком у Відні. / Все. Дерев'яні згоріли церкви. / Світ – чужиною. / ..Навіть молились по-нашому ви / Там, під стіною / Того собору, де плакав орган / По Україні*» [1, с. 162]. Філолог вважає: «поет в **образі Блукаючого Вогню** – у його розумінні, загадкової, могутньої, усепоглинальної руйнівної-рятивної стихії – вибудовує, насамперед творче начало, іскру-момент осягання, у пошуках якого вічно

борсається митець, яке не хоче втратити, яке прагне якнайдовше втримати» [10, с. 25].

Висновки. У поемі «Коні Адамові» представлені різні образи: наскрізний жіночий образ, образ звіра, образ жінки-спокуси, образ коней. У антифашистській поемі «Меморандум Герштейна» поет репрезентує художні образи лейтенанта К. Герштейна, Христа, подушку арійських дів із волоссям жертв. У збірці Дмитра Кременя «Пектораль» помітні наступні біблійні образи: Бог/Господь, Ісус Христос, Матір Божа, Адам, Єва, Марія, Петро й Павло, Ісаїя, Ірод, Пилат та інші. Образи храму, собору, церкви, а також релігійні символи й атрибути: хрест, ікона, свіча також присутні у поетичних текстах. Науковці звертають увагу на художні образи: Дніпра, степу, неба, липи, верби, поета-пророка, мандрівного філософа. Образ води представлений у її різних втіленнях: море, дощ, хмара, річка, сніг. Образ Блукаючого Вогню з'являється у збірці «Тан блукаючого вогню».

Дослідження образів у творах Дмитра Кременя дозволяють створити уявлення про світовідчуття, мовну картину, ідіостиль, індивідуально-авторську концептосферу талановитого митця. Образи й сюжети, представлені у поезії, допомагають осягненню подій української сучасності. Перспективу подальших досліджень бачимо у докладному вивченні особливостей функціонування мовних засобів вираження образу в поетичному тексті і формування його ліричного простору.

Література:

1. Кремень Д. З днів шалених: кн. ранньої лірики та віршів «закарпатського циклу»; авт. передм. Т. Кремень; упоряд.: Т. Кремень, І. Ребрик, Н. Ребрик. Миколаїв: Іліон, 2021. 300 с.
2. Кремень Д. Д. Замурована музика: лірика, симфонії, поеми. Київ: Ярославів Вал, 2011. 400 с.
3. Набок-Бабенко Ю. С. Біблійні мотиви та образи у збірці Дмитра Кременя «Пектораль». *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер.: Філологія. Літературознавство.* 2013. Т. 222, Вип. 210. С. 31–34. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufl_2013_222_210_8.
4. Кремень Д. Сльози Сухого Фонтану. Лірика – Миколаїв: Видавель Шамрай П. М., 2014. 72 с.
5. Кремень Т. Віршований дискурс новітньої української літератури Дмитра Кременя. *Українська література в загальноосвітній школі.* 2013. № 9. С. 11–14. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ulvzsh_2013_9_4.
6. Кремень Д. Літній час. Лірика. Миколаїв: Миколаїв. обл. друкарня, 2007. 63 с.
7. Баденкова В. М. Символіка архетипного образу води в ідіолекті Дмитра Кременя. *Мова і соціум: етнокультурний аспект: матеріали VIII Міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Бердянськ, 21–22 жовтня 2020 р.): зб. тез / гол. ред. С. Глазова. Бердянськ: БДПУ, 2020. С. 9–11.*
8. Кремень Д. Літопис. Вибране. Миколаїв: Можливості Кіммерії, 2003. 452 с.
9. Косарева Г. С. Метафори пам'яті у ліриці Дмитра Кременя (на матеріалі збірок «Сльози Сухого фонтану» та «Скрипка з того берега»). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика.* Видавничий дім «Гельветика», 2021. Том 32 (71). № 1. С. 43–48.
10. Ребрик, Н. Й. Ольвійський вертеп Дмитра Кременя: андеграунд і класика. *Вересень.* 2023. Спецвипуск. С. 22–31.

Yuryeva Zh. A panoramic overview of images in the lyrics of dmytro kremin

Summary. The article is devoted to a panoramic survey of images in the lyrics of the famous Ukrainian poet Dmytro Dmytrovych Kremin. The relevance of the study is determined by the attention of modern philology to the problem of the functioning of language means of expressing an image in a poetic text and the formation of its lyrical space. A variety of imagery in the works of the talented lyricist will allow you to deepen your understanding of the worldview and idiostyle of the poet. The originality of the lyricist's talent, a keen sense of modernity are visible in the poetic texts. The Ukrainian poet was the possessor of the best traits of human nature: hard work, sharp mind, freedom of thought and aroused special interest among many scientists: V. Bazilevskyi, V. Badenkov, I. Dzyuba, Yu. Kovaliv, H. Kosareva, T. Kremin, Yu. Nabok-Babenko, L. Starovoi, M. Sulima, V. Shulyar and others. The purpose of the article is to determine the features of the manifestation of images in the poetic works of Dmytro Dmytrovych Kremin.

Fragments of his poems served as material for the article. In the poem "Adam's Horses" various images are presented: a thoroughly feminine image, an image of a beast, an image of a temptress, an image of horses. In the anti-fascist poem "Memorandum of Gershtein", the poet represents artistic images of Lieutenant K. Gershtein, Christ, a pillow of Aryan virgins with the hair of victims. In the collection of Dmytro Kremin "Pectoral" the following biblical images are visible: God/Lord, Jesus Christ, Mother of God, Adam, Eve, Mary, Peter and Paul, Isaiah, Herod, Pilate and others. Images of a temple, cathedral, church, as well as religious symbols and attributes: a cross, an icon, a candle are also present in poetic texts. Scientists pay attention to artistic images: Dnipro, steppe, sky, linden, willow, poet-prophet, traveling philosopher. The image of water is presented in its various incarnations: sea, rain, cloud, river, snow. The image of the Wandering Fire appears in the collection "Tan of the Wandering Fire".

The material analyzed in the article gives grounds for asserting that the study of images in Dmytro Kremin's works allows us to create an idea of the worldview, language picture, idiostyle, individual author's conceptual sphere of the talented artist. Images and plots presented in poetry help to understand the events of Ukrainian modernity. The functioning of language means of expressing an image in a poetic text and the formation of its lyrical space is of great interest for the further study of the linguistic picture of the world.

Key words: Dmytro Dmytrovych Kremin, idiostyle, Ukrainian centrism, artistic images, biblical images, the image of the Wandering Fire, poet-prophet, wandering philosopher.